

ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันโรค布鲁เซลลาในโคนมของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

จารุพรรณ จันทร์ดา¹ วรวัฒน์ หาญทองกุล² ชีรพันธุ์ นาคผู้¹

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันโรค布鲁เซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนป้องกันโรค布鲁เซลลาและลดความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นกับเกษตรกรทั้งทางด้านสุขภาพสัตว์และทางด้านสาธารณสุข โดยทำการศึกษาในกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จำนวน 73 ราย โดยใช้แบบสอบถามระหว่างเดือนกันยายน 2563 ถึงพฤษภาคม 2564 ผลการศึกษาระดับความรู้ พบว่าเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับโรค布鲁เซลลาในระดับปานกลาง ดีและต่ำ คิดเป็นร้อยละ 41.10 36.99 และ 21.92 ตามลำดับ ประเด็นที่เกษตรกรมีความรู้ถูกต้องมากที่สุดคือการติดต่อโรค布鲁เซลลาในสัตว์ผ่านการผสมพันธุ์ ประเด็นความรู้ที่เกษตรกรมีความรู้ถูกต้องน้อยที่สุดคืออาการของโรค布鲁เซลลาในคน การศึกษาทัศนคติของเกษตรกรต่อการป้องกันโรค布鲁เซลลา พบว่ามีทัศนคติทางบวก และปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 89.04 และ 10.96 ตามลำดับ โดยไม่พบเกษตรกรที่มีทัศนคติทางลบ ประเด็นที่เกษตรกรมีคะแนนทัศนคติสูงสุด คือ การสูญเสียรายได้เมื่อเกิดโรค布鲁เซลลาในโคนม ประเด็นที่เกษตรกรมีคะแนนทัศนคติน้อยที่สุดคือการงดกินผลิตภัณฑ์จากโคที่ไม่สุก การศึกษาพฤติกรรมของเกษตรกรพบว่ามี การปฏิบัติต่อการป้องกันโรคในระดับดีและปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 60.27 และ 39.73 ตามลำดับ โดยไม่พบเกษตรกรที่มีพฤติกรรมในระดับไม่ดี พฤติกรรมที่เกษตรกรมีคะแนนปฏิบัติมากที่สุดคือการตรวจโรค布鲁เซลลาในโคนมทุกปี และพฤติกรรมที่เกษตรกรมีคะแนนปฏิบัติน้อยที่สุดคือการแยกคอกโคที่พบการแท้งลูก ผลการทดสอบความสัมพันธ์พบว่าทัศนคติกับพฤติกรรมปฏิบัติต่อการป้องกันโรค布鲁เซลลาของเกษตรกรที่มีความรู้เกี่ยวกับโรค布鲁เซลลาระดับดีมีความความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.551 การส่งเสริมให้เกษตรกรมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของโรค布鲁เซลลา จึงมีความสำคัญ เพราะช่วยให้การป้องกันและควบคุมโรค布鲁เซลลาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและลดการแพร่กระจายของโรคต่อไปได้

คำสำคัญ : ความรู้ ทักษะ พฤติกรรม โรค布鲁เซลลา โคนม

เลขทะเบียนวิชาการ: 64(2)-0116(6)-080

¹สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสุโขทัย ตำบลบ้านสวน อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

²ศูนย์วิจัยการผสมเทียมและเทคโนโลยีชีวภาพพิษณุโลก ตำบลพลาชัยชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

Survey on Knowledge, Attitude and Practice on Brucellosis Control of Dairy Farmers in the Sukhothai Province

Jarupan Chanda¹ Worawatt Hanthongkul² Teerapan Nakpoo¹

Abstract

The Objectives of this study are survey knowledge, attitude, and practice (KAP) on Brucellosis control of dairy farmers to use the information for Brucellosis prevention planning and reduce the loss that will occur to farmers in both animal health and public health. Target population were dairy farmers in the Sukhothai province. 73 questionnaires were collected from dairy farmers between September 2020 and May 2021. From knowledge survey that farmers had knowledge about Brucellosis at fair, good, and poor level were 41.10%, 36.99% and 21.92% respectively. The farmer knew most accurate about transmission of brucellosis in animal through breeding but the farmer lack of knowledge about the symptoms of Brucellosis in humans. The attitude of dairy farmer consist of positive and moderate attitudes were 89.04% and 10.96% respectively. No farmers with negative attitudes were found. The farmer had the highest attitude scores was the loss of income due to Brucellosis in dairy cows and the lowest attitude scores was abstaining from eating products from undercooked cattle. The practice of dairy farmers for control Brucellosis at good and moderate level were 60.27%, 39.73% respectively. No farmers with bad level practice were found. The practice that had the most score was the yearly screening of Brucellosis in dairy cows and the lowest practice score was the separation of stall when abortion cattle were found. The statistically significant association between attitudes and practice of control Brucellosis among farmers with good knowledge correlation coefficient were 0.551. Encouraging farmers to understand and realize the importance of Brucellosis will helps to effectively prevent and control Brucellosis and reduce disease further spread.

Keywords: knowledge, attitude, practice, brucellosis, dairy cattle

Research Paper No: 64(2)-0116(6)-080

¹Sukhothai provincial Livestock office, Muang, Sukhothai province

²Phitsanulok Biotechnology and AI Research Center, Muang, Phitsanulok province

บทนำ

โรค布鲁เซลลาหรือโรคแท้งติดต่อ (Brucellosis) เป็นโรคติดต่อเรื้อรังของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เช่น โค กระบือ แพะ สุกร ม้า สุนัข เป็นต้น มีสาเหตุเกิดจากเชื้อแบคทีเรีย *Brucella* spp. พบมีการแพร่ระบาดในทุกประเทศของโลก (กรมปศุสัตว์, 2563) โรค布鲁เซลลาถือเป็นโรคที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม เพราะการเกิดโรคจะทำให้ปริมาณน้ำนมที่ควรได้ลดลงเนื่องจากแม่โคแท้งและเกิดปัญหาผสมไม่ติดทำให้การจัดการระบบสืบพันธุ์ไม่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ในแม่โคบางตัวหลังจากแท้งลูกจะเกิดมดลูกอักเสบตามมา โรค布鲁เซลลายังมีความสำคัญทางด้านสาธารณสุข เนื่องจากเป็นโรคที่สามารถติดต่อจากสัตว์สู่คนได้ การติดเชื้อในคนมักเกิดจากการบริโภคน้ำนมหรือผลิตภัณฑ์จากนมที่มาจากสัตว์ที่ติดเชื้อและไม่ผ่านกรรมวิธีในการฆ่าเชื้อหรือการพาสเจอร์ไรซ์ รวมถึงการสัมผัสสิ่งคัดหลั่ง เนื้อเยื่อหรือน้ำเมือกจากลูกสัตว์ที่คลอดใหม่ (ศุภร, 2563) ดังนั้นบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับปศุสัตว์ โดยเฉพาะคนเลี้ยงสัตว์และสัตวแพทย์ จึงมีความเสี่ยงสูงในการได้รับเชื้อ (หน่วยปฏิบัติการวิจัยโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำในสัตว์, 2563)

จากการสำรวจข้อมูลของหน่วยพัฒนาสุขภาพและผลผลิตสัตว์สุโขทัยพบว่าในเดือนมีนาคม พ.ศ.2563 จังหวัดสุโขทัยมีฟาร์มโคนมทั้งหมด 73 ฟาร์ม จำนวนโคนมทั้งหมด 2,299 ตัว ปริมาณน้ำนมดิบที่ผลิตได้เท่ากับ 12.17 ตัน/วัน โดยมาตรการในการเฝ้าระวัง ป้องกันและกำจัดโรค布鲁เซลลาของกรมปศุสัตว์ จะมีการทดสอบโรคในโคนมเป็นประจำทุกปี (สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์, 2562) ซึ่งไม่เคยพบการเกิดโรคในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จนในปี พ.ศ.2562 เริ่มพบการเกิดโรค布鲁เซลลาในโคนมขึ้นตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ.2562 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ.2563 โดยพบโคนมมีผลบวก จำนวน 16 ตัว จำนวน 2 ฟาร์ม (สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์, 2563) ส่งผลให้เกษตรกรต้องทำลายโคที่ให้ผลบวกตามมาตรการกรมปศุสัตว์เพื่อป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค ผลกระทบที่เกิดขึ้นทำให้เกษตรกรสูญเสียโคที่ให้ผลผลิตเป็นมูลค่า 480,000 บาท ทำให้ปริมาณน้ำนมและรายได้ลดลง ประสิทธิภาพระบบสืบพันธุ์โคในฟาร์มที่พบโรคต่ำลง อีกทั้งผู้ที่สัมผัสใกล้ชิดกับโคโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เลี้ยงสัตว์มีความเสี่ยงต่อการติดโรค布鲁เซลลา จากการสอบสวนโรคยังไม่ทราบสาเหตุที่แน่ชัดต่อการเกิดโรค布鲁เซลลาในโคนมพื้นที่จังหวัดสุโขทัย โดยปัจจัยพื้นฐานที่จะทำให้การควบคุมและป้องกันโรค布鲁เซลลาประสบความสำเร็จได้นั้นคือการที่เกษตรกรมีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรค布鲁เซลลา ซึ่งจะนำไปสู่ทัศนคติและการปฏิบัติที่ดีต่อการป้องกันโรคในฟาร์มโคนมได้ในอนาคต

ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการป้องกันโรค布鲁เซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการป้องกันโรค布鲁เซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย การประเมินความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการป้องกันโรค布鲁เซลลาในโคนมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จึงมีความสำคัญในการนำข้อมูลไปวางแผนควบคุมและป้องกันการเกิดโรค布鲁เซลลาภายในฟาร์มโคนม ช่วยลดผลกระทบและความเสียหายที่จะเกิดขึ้นและที่สำคัญเพื่อป้องกันการเกิดโรค布鲁เซลลาจากสัตว์สู่คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมซึ่งเป็นผู้สัมผัสและใกล้ชิดโค อีกทั้งยังช่วยลดความเสี่ยงต่อการนำไปสู่ผู้บริโภคน้ำนม

อุปกรณ์และวิธีการ

1.รูปแบบการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันโรคบรูเซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั้งหมดทุกรายในจังหวัดสุโขทัย จำนวน 73 ราย โดยใช้ข้อมูลรายชื่อฟาร์มจากการสำรวจเก็บข้อมูลของหน่วยพัฒนาสุขภาพและผลผลิตสัตว์สุโขทัย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และศึกษาความสัมพันธ์โดยวิธีการทางสถิติ จากการสอบถามเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย ระหว่างเดือนกันยายน 2563 ถึงพฤษภาคม 2564 โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

1. สร้างแบบสอบถามและตรวจสอบความเที่ยงตรงทางเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามเสนอต่อผู้มีประสบการณ์ด้านการทำแบบสอบถาม จำนวน 4 ท่าน ประกอบด้วยผู้มีประสบการณ์จากสำนักงานปศุสัตว์เขต 6 จำนวน 2 ท่าน และผู้มีประสบการณ์จากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดจำนวน 2 ท่าน โดยตรวจสอบความชัดเจนในคำถามและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2. นำแบบสอบถามที่ได้ไปทำการทดสอบแบบสอบถามกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดพิษณุโลก จังหวัดพิจิตร และจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 20 ฟาร์ม แล้วนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยแบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับโรคบรูเซลลาใช้วิธีของ Kuder-Richardson ตามสูตร KR 20 ได้ค่าความเชื่อมั่น = 0.739 แบบสอบถามทัศนคติและพฤติกรรมการป้องกันโรคบรูเซลลา ใช้วิธีของ Cronbach ตามสูตร Alpha Coefficient ได้ค่าความเชื่อมั่น = 0.785 และ 0.702 ตามลำดับ (อารยาและพงศ์ธารา, 2561)

3. เก็บข้อมูลเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย โดยใช้แบบสอบถามด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว (Face to face interview)

4. รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล

2.เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันโรคบรูเซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย โดยแบบสอบถามจะแบ่งเป็น 5 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับโรคบรูเซลลา

ส่วนที่ 3 ทักษะในการป้องกันโรคบรูเซลลา

ส่วนที่ 4 พฤติกรรมการปฏิบัติในการป้องกันโรคบรูเซลลา

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะในการป้องกันโรคบรูเซลลา

3.การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. นำข้อมูลพื้นฐานจากแบบสอบถามมาแจกแจงหาความถี่และหาร้อยละ

2. ข้อมูลความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันโรคบรูเซลลา ของเกษตรกรนำมาวิเคราะห์หาร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับโรค布鲁เซลลา การให้คะแนนแต่ละข้อ คือ ตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดและไม่แน่ใจให้ 0 คะแนน และจัดกลุ่มความรู้เกี่ยวกับโรค布鲁เซลลา เป็น 3 กลุ่มตามหลักเกณฑ์การแบ่งคะแนนของเบสท์ (Best, 1977) ดังนี้

ความรู้ระดับดี มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 0.68-1.00

ความรู้ระดับปานกลาง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 0.34-0.67

ความรู้ระดับต่ำ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 0.00-0.33

4. แบบสอบถามทัศนคติในการป้องกันโรค布鲁เซลลา ใช้การวัดแบบลิเคิร์ต (Likert's method) ซึ่งกำหนดคำตอบในแต่ละข้อเป็น 5 ทางเลือก โดยมีข้อความเชิงบวกและข้อความเชิงลบตามที่แสดงในตารางที่ 1 ตารางที่ 1: การให้คะแนนความคิดเห็นและทัศนคติระดับต่าง ๆ

ระดับความเห็น	คะแนน	
	ทัศนคติเชิงบวก	ทัศนคติเชิงลบ
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	1
เห็นด้วย	4	2
ไม่แน่ใจ	3	3
ไม่เห็นด้วย	2	4
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	5

และกำหนดแบ่งระดับทัศนคติเป็น 3 กลุ่ม โดยมีความกว้างของชั้นตามหลักเกณฑ์การแบ่งคะแนนของเบสท์ (Best, 1977) ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างของชั้น} &= (\text{คะแนนสูงสุด}-\text{คะแนนต่ำสุด})/\text{จำนวนชั้น} \\ &= (5-1)/3 \\ &= 1.33 \end{aligned}$$

ดังนั้น ค่าคะแนนเฉลี่ยทัศนคติ สามารถแบ่งได้ ดังนี้

ทัศนคติบวก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.68-5.00

ทัศนคติระดับปานกลาง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.34-3.67

ทัศนคติลบ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.00-2.33

5. แบบสอบถามพฤติกรรมการปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมในการป้องกันโรค布鲁เซลลา โดยกำหนดคำตอบเป็น 3 ระดับ คือ ทำทุกครั้งให้ 3 คะแนน ทำบางครั้งให้ 2 คะแนน และไม่ทำให้ 1 คะแนน และกำหนดแบ่งระดับพฤติกรรมเป็น 3 กลุ่ม โดยมีความกว้างของชั้นตามหลักเกณฑ์การแบ่งคะแนนของเบสท์ (Best, 1977) ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างของชั้น} &= (\text{คะแนนสูงสุด}-\text{คะแนนต่ำสุด})/\text{จำนวนชั้น} \\ &= (3-1)/3 \\ &= 0.66 \end{aligned}$$

ดังนั้น ค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรม สามารถแบ่งได้ ดังนี้

พฤติกรรมการปฏิบัติอยู่ในระดับดี มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.34-3.00

พฤติกรรมการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.67-2.33

พฤติกรรมการปฏิบัติอยู่ในระดับต่ำ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.00-1.66

6. หาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมป้องกันโรค布鲁เซลลา ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม โดยใช้การทดสอบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีการทางสถิติ โดยหากข้อมูลมีการกระจายแบบปกติ จะใช้สถิติ Pearson correlation และหากข้อมูลไม่ได้มีการกระจายแบบปกติ จะใช้สถิติ Spearman correlation ในการหาความสัมพันธ์ และแบ่งข้อมูลการศึกษาตามระดับความรู้ของเกษตรกร ได้แก่ ความรู้ระดับดี ความรู้ระดับกลาง และความรู้ระดับต่ำ

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

การศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมป้องกันโรค布鲁เซลลาในโคนมของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย โดยเก็บข้อมูลจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั้งหมด 73 ราย พบว่าวัตถุประสงค์การเลี้ยงโคนมของเกษตรกรทั้งหมดเลี้ยงเพื่อขายน้ำนมดิบเป็นอาชีพหลักและส่งนมให้กับศูนย์ส่งเสริมการเลี้ยงโคนมขององค์การส่งเสริมกิจการโคนมภาคเหนือตอนล่าง (อ.ส.ค.) ซึ่งมีศูนย์รับน้ำนมดิบทั้งหมด 4 ศูนย์ ตั้งอยู่ในอำเภอศรีนคร อำเภอกงไกรลาศ อำเภอบางบาล และอำเภอทุ่งเสลี่ยม ในจังหวัดสุโขทัย ตามที่แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 : สถานที่ส่งนมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสุโขทัย

ศูนย์ส่งเสริมการเลี้ยงโคนม	จำนวนเกษตรกร จำแนกเป็นแต่ละอำเภอ ราย(ร้อยละ)							รวม
	ศรีนคร	สวรรคโลก	กงไกรลาศ	เมือง	ศรีมาศ	ศรีสัชนาลัย	ทุ่งเสลี่ยม	
ศรีนคร	18(24.7)	11(15.1)	-	-	-	-	-	29 (39.8)
กงไกรลาศ	-	-	18(24.7)	2(2.7)	-	-	-	20 (27.4)
ศรีมาศ	-	-	-	1(1.4)	9(12.3)	-	-	10 (13.7)
ทุ่งเสลี่ยม	-	-	-	-	-	6(8.2)	8(10.9)	14 (19.1)
รวม	18(24.7)	11(15.1)	18(24.7)	3(4.1)	9(12.3)	6(8.2)	8(10.9)	73 (100)

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 69.86 และเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 30.14 อายุของเกษตรกรมีค่าเฉลี่ย 46.44 ปี (SD=11.80) อายุน้อยสุด 21 ปี และอายุมากที่สุด 71 ปี ระดับการศึกษาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่อยู่ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 38.4 ระยะเวลาการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรมีค่าเฉลี่ย 12.86 ปี (SD=9.55) ความถี่มากที่สุดนาน 3 ปี เลี้ยงนานสุด 37 ปี และเลี้ยงสั้นที่สุด 2 ปี ฟาร์มโคนมส่วนใหญ่ได้รับมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์สำหรับฟาร์มโคนม (Good Agricultural Practices: GAP) คิดเป็นร้อยละ 98.63 ข้อมูลการเกิดโรค布鲁เซลลาในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2562 - พ.ศ.2563 พบเกษตรกรจำนวน 2 ราย เคยพบการป่วยด้วยโรค布鲁เซลลาในโคนม คิดเป็นร้อยละ 2.74 ตามที่แสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

ข้อมูลพื้นฐาน (N=73)	จำนวน (ราย)	%	ค่าเฉลี่ย	SD	ความถี่	น้อยสุด	มากที่สุด
เพศ(ราย)							
-ชาย	51	69.86					
-หญิง	22	30.14					
อายุของเกษตรกร(ปี)	-	-	46.44	11.80	50	21	71
ระดับการศึกษา(ราย)							
-ประถมศึกษา	28	38.4					
-มัธยมศึกษา	27	37.0					
-อนุปริญญาตรี	14	19.2					
-ปริญญาตรี	4	5.5					
ประสบการณ์การเลี้ยง(ปี)	-	-	12.86	9.55	3	2	37
จำนวนประชากรโคทั้งหมด(ตัว)							
-โครีด	1,043	43.40	14.48	8.54	12,10	3	53
-โคแห้งนม	168	6.99	2.3	2.17	1	0	10
-โคสาว	621	25.84	8.62	6.84	5,7	0	40
-โครุ่น-โคเล็ก	473	19.68	6.5	4.84	10	0	26
-โคเพศผู้	98	4.07	1.36	3.48	0	0	20
สถานะการรับรองฟาร์ม(ราย)							
-ได้รับรอง GAP	72	98.63					
-ไม่ได้รับรอง GAP	1	1.36					
ประวัติการเกิดโรค(ราย)							
-เคยเกิดโรค	2	2.74					
-ไม่เคยเกิดโรค	71	97.26					
สัตว์ชนิดอื่นในฟาร์ม(ราย)							
-สุนัข	31	42.47					
-แมว	14	19.18					
-โคเนื้อ	1	1.37					

2. ความรู้เกี่ยวกับโรคบรูเซลลา

จากการศึกษาความรู้เกี่ยวกับโรคบรูเซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม พบว่าเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับโรคบรูเซลลาในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 36.99 ความรู้ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 41.10 และความรู้ระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 21.92 ตามที่แสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 : ระดับความรู้เกี่ยวกับโรคบรูเซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม จำนวน 73 ราย

ระดับความรู้	จำนวนเกษตรกร (ราย)	ร้อยละ
ดี (คะแนนเฉลี่ย 0.68-1.00)	27	36.99
ปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 0.34-0.67)	30	41.10
ต่ำ (คะแนนเฉลี่ย 0.00-0.33)	16	21.92
รวม	73	100

การวัดความรู้เกี่ยวกับโรคบรูเซลลาจำแนกตามประเด็นต่างๆ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ถูกต้องในประเด็น “โคเพศผู้สามารถติดเชื้อโรคบรูเซลลาและถ่ายทอดเชื้อไปสู่โคเพศเมียได้ โดยผ่านทาง การผสมพันธุ์” คิดเป็นร้อยละ 80.82 แต่ยังขาดองค์ความรู้บางประเด็น คือ “การติดเชื้อในคนทำให้มีอาการเหมือนไข้หวัด มีไข้ เหงื่อออกตอนกลางคืน ปวดหัว ปวดหลัง” มีผู้ตอบถูกต้องเพียงร้อยละ 21.92 ตามที่แสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 : ความรู้เกี่ยวกับโรคบรูเซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม จำนวน 73 ราย

คำถาม	จำนวนของเกษตรกร	จำนวนของเกษตรกร
	ที่ตอบถูกต้อง ราย (ร้อยละ)	ที่ตอบผิด ราย (ร้อยละ)
1. โรคบรูเซลลาเป็นโรคที่ทำให้โค กระบือ แพะ แกะ สุกร ม้า สุนัขป่วยได้	46 (63.01)	27 (36.99)
2. การติดเชื้อโรคบรูเซลลาสามารถติดเชื้อข้ามสายพันธุ์ชนิดสัตว์ได้	35 (47.95)	38 (52.05)
3. สัตว์สามารถติดโรคบรูเซลลาจากการกินหรือสัมผัสเชื้อโรคจากของเหลวใน รก น้ำคร่ำ ลูกโคแท้ง สิ่งคัดหลั่งจากช่องคลอด	51 (69.86)	22 (30.14)
4. โคเพศผู้สามารถติดเชื้อโรคบรูเซลลาและถ่ายทอดเชื้อไปสู่โคเพศเมียได้ โดยผ่านทาง การผสมพันธุ์	59 (80.82)	14 (19.18)
5. อาการของโรคในโคนมพบ แมโคแท้ง ลูกตายก่อนคลอด ผสมไม่ติด ซ้ออักเสบและเต้านมอักเสบ	42 (57.53)	31 (42.47)
6. การควบคุมโรคบรูเซลลาในโคนม เมื่อพบโคป่วยสามารถรักษาได้ ไม่ต้อง คัดทิ้ง	47 (64.38)	26 (35.62)
7. โรคบรูเซลลาไม่สามารถติดต่อจากสัตว์สู่คนได้	35 (47.95)	38 (52.05)
8. คนสามารถติดโรคบรูเซลลาจากการดื่มน้ำนมดิบจากสัตว์ที่ติดเชื้อ	40 (54.79)	33 (45.21)
9. การสัมผัสเชื้อโรคจาก รก น้ำคร่ำ ลูกโคแท้ง สิ่งคัดหลั่งจากช่องคลอด โดยตรงหรือรับเชื้อผ่านทางเดินหายใจทำให้คนติดโรคบรูเซลลาได้	31 (42.47)	42 (57.53)
10. การติดเชื้อในคนทำให้มีอาการเหมือนไข้หวัด มีไข้ เหงื่อออกตอน กลางคืน ปวดหัว ปวดหลัง	16 (21.92)	57 (78.08)

3.ทัศนคติในการป้องกันโรคบรูเซลลา

จากการศึกษาทัศนคติในการป้องกันโรคบรูเซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีทัศนคติทางบวก คิดเป็นร้อยละ 89.04 ทัศนคติปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 10.96 โดยไม่พบเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่มีทัศนคติทางลบเกี่ยวกับการป้องกันโรคบรูเซลลา ตามที่แสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 : ระดับทัศนคติการป้องกันโรคบรูเซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม จำนวน 73 ราย

ระดับทัศนคติ	จำนวนเกษตรกร (ราย)	ร้อยละ
บวก (คะแนนเฉลี่ย3.68-5.00)	65	89.04
ปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย2.34-3.67)	8	10.96
ลบ (คะแนนเฉลี่ย 1.00-2.33)	0	0
รวม	73	100

เมื่อพิจารณาทัศนคติเป็นรายข้อของแบบสอบถาม พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีทัศนคติในการป้องกันโรคบรูเซลลาเป็นทัศนคติทางบวก จำนวน 10 ข้อ ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยทัศนคติมากที่สุดคือ ข้อความ “การเกิดโรคบรูเซลลาในโคนมทำให้เกิดการสูญเสียรายได้ในฟาร์มโคนมเป็นอย่างมาก” พบมีค่าเฉลี่ย 4.62 (SD=0.54) ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยทัศนคติน้อยที่สุดคือ ข้อความ “การงดกินเนื้อดิบ รก หรือเครื่องในโคที่ไม่สุกเป็นสิ่งไม่จำเป็น” พบมีค่าเฉลี่ย 3.94 (SD=1.08) ตามที่แสดงในตารางที่ 7

ตาราง 7 : ทัศนคติในการป้องกันโรคบรูเซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม จำนวน 73 ราย

คำถาม	จำนวนเกษตรกรที่มีทัศนคติในการป้องกันและควบคุมโรค					ค่าเฉลี่ย (SD)	ระดับ ทัศนคติ
	ราย(ร้อยละ)						
	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง		
1.การเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นในฟาร์มโคนมด้วย มีโอกาสนำโรคบรูเซลลาเข้ามาในฟาร์มโคนมได้	0 (0)	4 (5.48)	8 (10.96)	31 (42.47)	30 (41.10)	4.22(0.80)	บวก
2.การผสมเทียมในฟาร์มโคนมเพียงอย่างเดียวช่วยลดโอกาสการติดเชื้อโรคบรูเซลลาในโคนม	0 (0)	0 (0)	9 (12.33)	38 (52.05)	26 (35.62)	4.22(0.65)	บวก
3.การทำความสะอาดบริเวณที่โคแท้งด้วยน้ำเปล่าเพียงอย่างเดียวเป็นสิ่งเพียงพอ	21 (28.77)	45 (61.64)	6 (8.22)	1 (1.37)	0 (0)	4.17(0.63)	บวก

ตาราง 7 (ต่อ) : ทัศนคติในการป้องกันโรค布鲁เซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม จำนวน 73 ราย

คำถาม	จำนวนเกษตรกรที่มีทัศนคติในการป้องกันและควบคุมโรค					ค่าเฉลี่ย (SD)	ระดับ ทัศนคติ
	ราย(ร้อยละ)						
	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง		
4. การตรวจโรค布鲁เซลลา โคนมในฟาร์มเป็นประจำทุก ปีเป็นสิ่งจำเป็น	0 (0)	0 (0)	1 (1.37)	32 (43.84)	40 (54.79)	4.52(0.53)	บวก
5. การตรวจโรค布鲁เซลลาในโค เข้าใหม่ก่อนนำเข้าฟาร์มเป็น สิ่งจำเป็น	0 (0)	0 (0)	2 (2.74)	36 (49.32)	35 (47.95)	4.44(0.55)	บวก
6. การเกิดโรค布鲁เซลลาใน โคนมทำให้เกิดการสูญเสีย รายได้ในฟาร์มโคนมเป็น อย่างมาก	0 (0)	0 (0)	2 (2.74)	23 (31.51)	48 (65.75)	4.62(0.54)	บวก
7. การบริโภคน้ำนม ควรกินน้ำนม ที่ผ่านการพาสเจอร์ไรส์ เพื่อ ป้องกันการติดโรค布鲁เซลลาในคน	0 (0)	0 (0)	7 (9.59)	28 (38.36)	38 (52.05)	4.41(0.66)	บวก
8. การรดกินเนื้อดิบ รก หรือ เครื่องในโคที่ไม่สุก เป็นสิ่งไม่ จำเป็น	24 (32.88)	34 (46.58)	8 (10.96)	2 (2.74)	5 (6.85)	3.94(1.08)	บวก
9. การล้างมือก่อนและหลัง รีดนมทุกครั้งเป็นสิ่งยุ่งยาก	27 (36.99)	45 (61.64)	1 (1.37)	0 (0)	0 (0)	4.34(0.50)	บวก
10. การสัมผัสลูกสัตว์แท้ง หรือช่วยคลอดแม่โคไม่ จำเป็นต้องใส่ถุงมือ	24 (32.88)	35 (47.95)	9 (12.33)	5 (6.85)	0 (0)	4.05(0.85)	บวก

4. พฤติกรรมในการป้องกันโรค布鲁เซลลา

จากการศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติในการป้องกันโรค布鲁เซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 60.27 พฤติกรรมในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 39.73 โดยไม่พบเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีพฤติกรรมในระดับไม่ดี ตามที่แสดงในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 : ระดับพฤติกรรมในการป้องกันโรค布鲁เซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม จำนวน 73 ราย

ระดับพฤติกรรม	จำนวนเกษตรกร (ราย)	ร้อยละ
ดี (คะแนนเฉลี่ย 2.34-3.00)	44	60.27
ปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 1.67-2.33)	29	39.73
ไม่ดี (คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.66)	0	0
รวม	73	100

จากการสอบถามพฤติกรรมการปฏิบัติในการป้องกันโรค布鲁เซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อของแบบสอบถาม พบว่าเกษตรกรมีพฤติกรรมในการป้องกันโรค布鲁เซลลาระดับดี จำนวน 6 ข้อ และมีพฤติกรรมในการป้องกันโรค布鲁เซลลาระดับปานกลาง จำนวน 4 ข้อ พฤติกรรมที่เกษตรกรมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ “การตรวจโรค布鲁เซลลาในโคนมเป็นประจำทุกปี” พบมีค่าเฉลี่ย 3.00 (SD=0) และพฤติกรรมที่เกษตรกรมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ “ท่านแยกคอกโคที่พบการแท้งลูก” พบมีค่าเฉลี่ย 1.81 (SD=0.84) ตามที่แสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 : พฤติกรรมการปฏิบัติในการป้องกันโรค布鲁เซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม จำนวน 73 ราย

คำถาม	จำนวนเกษตรกรที่มีพฤติกรรมปฏิบัติในการ ป้องกันโรค布鲁เซลลา ราย(ร้อยละ)			ค่าเฉลี่ย (SD)	ระดับ
	ทำทุกครั้ง	ทำบางครั้ง	ไม่ทำ		
	1.ท่านไม่ให้สัตว์ชนิดอื่น เช่น สุนัข แมว เข้ามาในฟาร์มโคนม โดยเฉพาะบริเวณรีดนมและคอก เลี้ยงโค	20 (27.40)	27 (36.99)		
2.ท่านแยกคอกโคที่พบการแท้งลูก	20 (27.40)	19 (26.03)	34 (46.58)	1.81(0.84)	ปานกลาง
3.ท่านใช้บริการผสมเทียมในฟาร์ม โคนม	72 (98.63)	1 (1.37)	0 (0)	2.99(0.11)	ดี
4.ท่านทำความสะอาดบริเวณพื้น คอกที่โคแท้งด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ	41 (56.16)	15 (20.55)	17 (23.29)	2.31(0.83)	ปานกลาง
5.การตรวจโรค布鲁เซลลาในโคนม เป็นประจำทุกปี	73 (100)	0 (0)	0 (0)	3.00(0)	ดี
6.เมื่อท่านซื้อโคเข้าใหม่ในฟาร์ม มีการตรวจโรค布鲁เซลลาก่อนนำโค เข้าฟาร์ม	48 (65.75)	17 (23.29)	8 (10.96)	2.54(0.69)	ดี
7.เมื่อพบโคนมในฟาร์มแท้ง ท่านรีบแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ทันที	47 (64.38)	22 (30.14)	4 (5.48)	2.59(0.59)	ดี
8.ท่านบริโภคน้ำนมหรือผลิตภัณฑ์ จากนมที่ผ่านการพาสเจอร์ไรซ์	72 (98.63)	0 (0)	1 (1.37)	2.97(0.23)	ดี
9.ท่านใส่ถุงมือเมื่อต้องสัมผัสลูก สัตว์แท้ง หรือช่วยคลอดแม่โค	20 (27.40)	23 (31.51)	30 (41.10)	1.86(0.82)	ปานกลาง
10.ท่านล้างมือก่อนและหลังรีดนม ด้วยน้ำสบู่	57 (78.08)	8 (10.96)	8 (10.96)	2.67(0.66)	ดี

5.ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันโรค布鲁เซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม โดยใช้การทดสอบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีการทางสถิติ

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันโรค布鲁เซลลา โดยใช้ค่าสหสัมพันธ์ Spearman's correlation coefficient และ Pearson's correlation coefficient ที่ระดับนัยสำคัญทางที่มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 95 แบ่งข้อมูลที่ศึกษาตามระดับความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม พบว่าทักษะกับพฤติกรรมการปฏิบัติของเกษตรกรที่มีความรู้เกี่ยวกับโรค布鲁เซลลาในระดับดี มีความสัมพันธ์กันในระดับความสัมพันธ์ปานกลาง และไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับทักษะและความรู้กับพฤติกรรมต่อการป้องกันโรค布鲁เซลลาในทุกระดับ ตามที่แสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 : ค่าสหสัมพันธ์ Spearman's correlation coefficient และ Pearson's correlation coefficient ระหว่างความรู้ ทักษะ และ พฤติกรรมในการป้องกันโรค布鲁เซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม จำนวน 73 ราย

	ความรู้ระดับดี	ทักษะ	พฤติกรรม
ความรู้ระดับดี	1.000	-	-
ทักษะ	-0.034 ¹	1.000	-
พฤติกรรม	-0.150 ¹	0.551* ¹	1.000
	ความรู้ระดับปานกลาง	ทักษะ	พฤติกรรม
ความรู้ระดับปานกลาง	1.000	-	-
ทักษะ	0.102 ¹	1.000	-
พฤติกรรม	0.054 ¹	-0.079 ²	1.000
	ความรู้ระดับต่ำ	ทักษะ	พฤติกรรม
ความรู้ระดับต่ำ	1.000	-	-
ทักษะ	0.189 ¹	1.000	-
พฤติกรรม	0.021 ¹	0.088 ²	1.000

หมายเหตุ * ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 95

¹ ใช้ค่าสหสัมพันธ์ Spearman's correlation coefficient

² ใช้ค่าสหสัมพันธ์ Pearson's correlation coefficient

สรุปและวิจารณ์

การศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันโรค布鲁เซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จำนวน 73 ราย ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับโรค布鲁เซลลาในระดับปานกลาง ทักษะทางบวกต่อการป้องกันโรค布鲁เซลลาและมีพฤติกรรมการป้องกันโรค布鲁เซลลาในระดับดี

จากข้อมูลการศึกษาพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในพื้นที่สุโขทัยมีการเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นในบริเวณฟาร์ม โดยมีการเลี้ยงสุนัขเป็นสัดส่วนมากที่สุดร้อยละ 42.47 ซึ่งถือเป็นจุดอ่อนในการป้องกันการเกิดโรค布鲁เซลลา เนื่องจากมีรายงานการพบเชื้อ *Brucella abortus* ในสุนัขและแมวที่อยู่ในฟาร์มโคนม ซึ่งสัตว์เหล่านี้อาจปล่อยเชื้อไปในสิ่งแวดล้อมและทำให้ทั้งสัตว์ปศุสัตว์และคนติดเชื้อ布鲁เซลลาได้ (Wareth *et al.*, 2016)

ระดับความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับโรค布鲁เซลลาในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 41.10 ประเด็นความรู้ที่เกษตรกรมีความรู้ถูกต้องมากที่สุด คือ การติดต่อโรค布鲁เซลลาในสัตว์ ผ่านการผสมพันธุ์ มีเกษตรกรตอบถูกต้องร้อยละ 80.82 ส่วนประเด็นความรู้ที่เกษตรกรมีความรู้ถูกต้องน้อยที่สุด คือ อาการของโรค布鲁เซลลาในคน มีเกษตรกรตอบถูกต้องเพียงร้อยละ 21.91 สอดคล้องกับการศึกษาความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติเกี่ยวกับโรค布鲁เซลลาในฟาร์มโคนมรายย่อยในเขตรัฐคาร์ทุม ประเทศชูดาน พบว่าเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับโรค布鲁เซลลาในโคนมระดับปานกลาง และมีความเข้าใจระดับต่ำเกี่ยวกับโรค สัตว์สูคนของโรค布鲁เซลลา (Ismail *et al.*, 2019)

การศึกษาทัศนคติในการป้องกันโรค布鲁เซลลาพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่มีทัศนคติทางบวก คิดเป็นร้อยละ 89.04 ประเด็นทัศนคติที่เกษตรกรมีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ การสูญเสียรายได้เมื่อเกิดโรค布鲁เซลลาในโคนม แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสุโขทัยตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโรค布鲁เซลลา เนื่องจากโคที่เกิดการแท้งจากโรคนั้นจะมีปริมาณน้ำนมลดลงร้อยละ 20-25 ของน้ำนมปกติ และทำให้เกิดการสูญเสียรายได้ร้อยละ 6-10 จากรายได้ทั้งหมด (Mcdermott *et al.*, 2013) อีกทั้งหากพบโคที่ให้ผลบวกต่อโรค布鲁เซลลาต้องทำลายโคตามมาตรการควบคุมโรคของกรมปศุสัตว์ (สำนักควบคุม ป้องกัน และบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์, 2563) ในส่วนประเด็นทัศนคติที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การงดกินผลิตภัณฑ์จากโคที่ไม่สุก ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อทางด้านสาธารณสุขเนื่องจากการบริโภคผลิตภัณฑ์จากโคที่ไม่สุกสามารถก่อให้เกิดการติดต่อของโรค布鲁เซลลาจากสัตว์สูคนได้ (CDC, 2019) โดยมีรายงานพบว่ ในประเทศที่มีฐานะยากจน มักพบการระบาดในกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ ผู้ที่นิยมดื่มนมดิบ หรือบริโภคเนื้อสัตว์ที่ไม่ผ่านความร้อนที่เพียงพอ (Pappas *et al.*, 2006)

การศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติในการป้องกันโรค布鲁เซลลาในเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม พบว่าเกษตรกรมีพฤติกรรมการป้องกันโรคในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 60.27 พฤติกรรมการป้องกันโรคที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การตรวจโรค布鲁เซลลาในโคนมทุกปี ซึ่งถือเป็นพฤติกรรมที่มีความสำคัญในการเฝ้าระวังโรคและช่วยลดอุบัติการณ์ของการเกิดโรค布鲁เซลลาได้ อีกทั้งโคที่ให้ผลบวกจากการตรวจทางห้องปฏิบัติการจะสามารถดำเนินการควบคุมโรคได้อย่างรวดเร็ว โดยมีการศึกษาในฝูงแพะพบว่า การตรวจโรค布鲁เซลลาเป็นประจำ โดยเฉพาะแพะที่เข้าฝูงใหม่ ช่วยลดการเกิดโรคในฟาร์มได้อย่างมีนัยสำคัญ (ดุษยวัต และคณะ, 2560) ในส่วนพฤติกรรมการป้องกันโรคที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การแยกคอกโคที่พบการแท้งลูก เนื่องจากการแท้งลูกในโคเกิดได้จากหลายสาเหตุเกษตรกรจึงไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการแยกคอกโคในระยะแรกของการแท้ง ทำให้โรคมมีโอกาสแพร่กระจายไปสู่โคตัวอื่นได้ภายในฟาร์ม โดยมีการศึกษาพบว่าประวัติการแท้งลูกภายใน

ฟาร์มเป็นปัจจัยเสี่ยงที่มีอิทธิพลต่อการกระจายเชื้อโรคบรูเซลลาในประชากรแพะเขตจังหวัดขอนแก่น (คมศักดิ์ และคณะ, 2562)

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะและพฤติกรรมต่อการป้องกันโรคบรูเซลลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย พบว่าทัศนคติกับพฤติกรรมการป้องกันโรคบรูเซลลาของเกษตรกรที่มีความรู้ในระดับดีมีความความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ในส่วนความรู้กับทัศนคติและความรู้กับพฤติกรรมต่อการป้องกันโรคบรูเซลลาพบว่าไม่มีความสัมพันธ์กันในทุกระดับ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีความรู้ระดับดีเกี่ยวกับโรคบรูเซลลาจะมีทัศนคติที่ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติที่ดีต่อการป้องกันโรคบรูเซลลาได้ ซึ่งตามแนวความคิดของบลูม (Bloom, 1964) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ว่า ทัศนคติเป็นตัวเร่งให้เกิดการปฏิบัติและความรู้จะไม่ถูกนำมาใช้หรือลงมือกระทำจนกว่าเกิดทัศนคติที่มากพอต่อการปฏิบัตินั้นๆ อีกทั้งได้มีการศึกษาความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติเกี่ยวกับโรคบรูเซลลาในเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมรายย่อยในประเทศปากีสถาน พบว่าเกษตรกรที่มีความรู้ความเข้าใจในระดับต่ำเกี่ยวกับโรคบรูเซลลาจะมีพฤติกรรมปฏิบัติที่เสี่ยงต่อการนำโรคบรูเซลลาจากสัตว์มาสู่คน (Arif *et al.*, 2017)

จากผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับโรคบรูเซลลาในระดับปานกลาง มีทัศนคติทางบวกต่อการป้องกันโรคบรูเซลลาและมีพฤติกรรม การป้องกันโรคบรูเซลลาในระดับดี ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคบรูเซลลาและการป้องกันโรค ในเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมโดยเฉพาะประเด็นที่เกษตรกรยังขาดความเข้าใจ เพราะโรคบรูเซลลาถือเป็นโรคที่มีความสำคัญทั้งในด้านปศุสัตว์และด้านสาธารณสุข อีกทั้งการรณรงค์ทดสอบโรคบรูเซลลาในโคนมเป็นประจำทุกปี การทดสอบโรคบรูเซลลาในโคก่อนการเคลื่อนย้ายและการส่งเสริมการพัฒนาการเลี้ยงโคให้ฟาร์มได้รับ มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์สำหรับฟาร์มโคนม (GAP) จะช่วยป้องกันและลดการ แพร่กระจายของโรคบรูเซลลา ส่งผลให้อุบัติการณ์ของโรคลดลงและช่วยป้องกันการเกิดโรคทั้งในสัตว์และคนต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

1. การส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคบรูเซลลาในสัตว์ ควรมีการศึกษาระดับความรู้ของโรคบรูเซลลา ในเกษตรกรแต่ละพื้นที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อสามารถนำมาวางแผนในการให้ความรู้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ควรมีการตรวจโรคบรูเซลลาในโคนมทุกครั้งก่อนนำโคเข้าใหม่และตรวจโรคบรูเซลลาในโคนมเป็นประจำทุกปี การส่งเสริมให้เกษตรกรได้รับมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์สำหรับฟาร์มโคนม (GAP) และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการติดต่อข้ามสายพันธุ์ชนิดสัตว์ได้ของโรคบรูเซลลาจะสามารถช่วยให้การ ควบคุมและป้องกันโรคบรูเซลลาในโคนมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. การส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคบรูเซลลาในคน ควรมีการประสานงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมปศุสัตว์ หน่วยงานด้านสาธารณสุข เนื่องจากโรคบรูเซลลาเป็นโรคติดต่อระหว่างสัตว์สู่คน ดังนั้นกลุ่มคนที่มีความเสี่ยงมากที่สุดคือบุคคลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับสัตว์ ซึ่งเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับโคนม ดังนั้น การส่งเสริมให้ความรู้ทั้งทางด้านการจัดการฟาร์มที่ถูกสุขลักษณะ ความสะอาด ของผู้ปฏิบัติงานในฟาร์มและสุขลักษณะของการบริโภคอาหารจึงมีความสำคัญในการป้องกันการเกิด โรคบรูเซลลาในคนได้

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานวิชาการฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีเนื่องจากได้รับการช่วยเหลือจากผู้มีประสบการณ์ด้านการทำแบบสอบถาม ดังต่อไปนี้ นายไกรแก้ว คำดี นายสัตวแพทย์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานปศุสัตว์เขต 6 นางสาววิภาพร เพ็ญพุ่ม นายสัตวแพทย์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานปศุสัตว์เขต 6 นายสุทิน ฉากมงคล นายสัตวแพทย์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอุดรธานี และนายธีระ นววิภาพันธ์ นายสัตวแพทย์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพิษณุโลก ที่ช่วยตรวจสอบและให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณปศุสัตว์จังหวัดสุโขทัย ที่ให้การสนับสนุนและคำแนะนำในการจัดทำผลงานวิชาการ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสุโขทัย ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม หน่วยพัฒนาสุขภาพและผลผลิตสัตว์ที่ช่วยดำเนินการเก็บข้อมูล และขอขอบคุณคณะกรรมการพิจารณาผลงานวิชาการปศุสัตว์เขต 6 ทุกท่าน ที่สนับสนุนให้ผลงานนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมปศุสัตว์. 2563. โรค布鲁เซลโลซิส (Brucellosis), แหล่งที่มา : http://niah.dld.go.th/th/AnimalDisease/cow_bru.htm, 2 ตุลาคม 2563.
- คมศักดิ์ จันสด, ชูลิพร ศักดิ์สง่างวงษ์, ไพรัตน์ ศรีแสง และคมกริช พิมพ์ภักดี. 2562. ความชุกทางซีรัมวิทยาและปัจจัยเสี่ยงต่อโรคแท้งติดต่อในแพะเนื้อในจังหวัดขอนแก่น, *PSRU Journal of Science and Technology* 4(3): 84-94
- ดุลยวัต กลัดเข็มเพชร, นิติศาสตร์ สมตัว, รักธรรม เมฆไตรรัตน์, วีระศักดิ์ ปัญญาพรวิทยา และอนุชา สธนวงศ์. 2560. การศึกษาความชุกและปัจจัยที่มีผลต่อโรคแท้งติดต่อในแพะบริเวณพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่, *เชียงใหม่สัตวแพทยสาร* 15(2): 99-107
- ศุภร ทองยวน. 2563. Brucellosis: โรคติดต่อจากสัตว์สู่คน. *สารสัตวแพทยสภา*. 27: 21-25.
- หน่วยปฏิบัติการวิจัยโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำในสัตว์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2563. โรคแท้งติดต่อ (Brucellosis). แหล่งที่มา : <http://www.eidas.vet.chula.ac.th/th/diseases/people/bacteria/370>, 17 ตุลาคม 2563.
- สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์. 2562. แผนปฏิบัติงานด้านสุขภาพสัตว์ ประจำปี พ.ศ. 2562, แหล่งที่มา : <http://dcontrol.dld.go.th/webnew/index.php/th>, 17 ตุลาคม 2563.
- สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์. 2563. ระบบสารสนเทศเพื่อการเฝ้าระวังโรคระบาดสัตว์. แหล่งที่มา : <http://esmartsur.net/Default.aspx>, 3 เมษายน 2563.
- สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์. 2563. แผนปฏิบัติงานด้านสุขภาพสัตว์ ประจำปี พ.ศ. 2563. แหล่งที่มา : <http://dcontrol.dld.go.th/webnew/index.php/th/organization-menu/planning-menu/3288-plan2020>, 3 มีนาคม 2564

- อารยา องค์เอี่ยม และ พงศ์ธารา วิจิตเวชไพศาล. 2561. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย. วิทยาลัยสาร
44(1): 39-42
- Arif, S., P.T. Thomson, M. Hernandez-Jover, M.D. McGill, H.M. Warriach and J. Heller. 2017.
Knowledge, attitudes and practices(KAP) relating to brucellosis in smallholder dairy
farmers in two provinces in Pakistan. PLOS ONE. 12(3): 1-19.
- Best, J.W. 1997. Research in Education. 3rd ed. Prentice Hall inc, New Jersey.
- Bloom B.S. 1964. Taxonomy of education objective: The classification of educational goals:
Available Source : [https://www.uky.edu/~rsand1/china2018/texts/Bloom
%20et%20al%20-Taxonomy%20of%20Educational%20Objectives.pdf](https://www.uky.edu/~rsand1/china2018/texts/Bloom%20et%20al%20-Taxonomy%20of%20Educational%20Objectives.pdf). May 3, 2021.
- Centers for Disease Control and Prevention (CDC). 2019. Brucellosis. Available Source :
<https://www.cdc.gov/brucellosis/transmission/index.html>, May 3, 2021.
- Ismail, A.A.R.A., T.E.K.E. Angara and A.M. Ibrahim. 2019. Knowledge, Attitudes and Practices
Associated with Brucellosis in Small-holder Dairy Farms in Suburbs of Khartoum State,
Sudan. EC veterinary science 4(4): 241-250
- McDermott, J., D. Grace and J. Zinsstag. 2013. Economics of brucellosis impact and control in
low-income countries. Rev Sci Tech Off Int Epiz 32(1):249-261.
- Pappas, G., P. Papadimitriou, N. C. L. Akritidis and E.V. Tsianos. 2006. The new global map of
human brucellosis. Lancet Infect Dis 6(2):91-92.
- Wareth, G., F. Melzer, M.E.I Diasty, G. Schmoock, N. Abdel-Hamid, A. Sayour and H. Neubauer.
2016. Isolation of Brucella abortus from a Dog and a Cat confirms their biological role
in Re-emergence and Dissemination of Bovine Brucellosis on Dairy Farms. Transbound
Emerg Dis 64(5):27-30.